

יעל פיליפס - דברים לזכרה

יעל נולדה ב - 21.11.1919 בפוזאן שבגרמניה. בהיותה תינוקת עברה עם הוריה לברלין. אחרי עליית היטלר לשלטון הושם אביה בכלא בגלל עלילה. אירוע זה גרם לזעזוע שבעקבותיו החליטה המשפחה לעלות לפלשתינה, אליה כבר עלה קודם לכן מאיר, אחיה הבכור של יעל.

בשנת 1936, בהיות יעל בת 17, הגיעה משפחתה ארצה. עם עלייתה ארצה למדה בבית הספר החקלאי עיינות בו התנסתה, לראשונה בחייה, בעבודה פיזית. אחר-כך עברה לגור בבית הוריה בחיפה ויותר מאוחר בתל-אביב. את גדעון הכירה יעל כשביקרה את מאיר, שהיה חבר בקבוצת מעין ברחובות. הידידות התפתחה לאהבה שהביאה את גדעון ויעל, אחרי שלוש שנים, לחופה. עם נישואיה, בשנת 1939, עברה למעין-צבי כאן למרגלות הכרמל.

58 שנים משותפות היו ליעל ולגדעון. בשנותיה במעין-צבי נעה יעל בכמה מעגלי חיים, בהם עבודה, פעילות ציבורית ומשפחה. בכל התפקידים שמילאה בשנים הראשונות לקבוצה הצעירה נדרשה לרגישות חברתית רבה, ולא פעם ליכולת לקבל החלטות אמיצות.

בתקופה הראשונה ריכזה יעל את מחסן הבגדים, התקציב הזעום שניתן לה אילץ אותה להיות הקובעת מי מן החברות תזכה לבגד חדש ומי תאלץ להמתין לעונה הבאה. מאוחר יותר בתקופת הצנע קיבלה על עצמה את האקונומייה, והתמודדה עם תיקצוב וחלוקת מזון. משם עברה יעל למערכת החינוך, בה הייתה שנים מטפלת בגיל הרך, ומאוחר יותר מרכזת וועדת החינוך. בתחום החיים הציבוריים מילאה תפקידים נוספים, והייתה חברה בוועדת הבריאות ובוועדה להכוונה מקצועית כאשר אך הוקמה.

עם ההחמרה במצב בריאותה עברה יעל הסבה מקצועית והפכה להיות מורה למלאכה. בית הספר הקטן בבית לא העסיק אותה במשרה מלאה, לכן קיבלה על עצמה לתת שעורי עזר לתלמידים. בתחום זה, בו גילתה כשרונות לא מבוטלים, מצאה יעל עניין רב. בסבלנות רבה סללה את הדרכים בהן ניתן להתגבר על קשייו המיוחדים של הילד, כדי לשלבו בלמודים בכיתה. את כשרונותיה בתחום ההוראה מימשה גם כשהתנדבה ללמד עברית באור עקיבא.

האופי המיוחד של יעל, הנטייה להקפיד על כל פרט ופרט, הצורך לעשות כל דבר באופן מושלם והחשיבה ה"קצת אחרת" שלה, באו לידי ביטוי בכל תפקיד שקיבלה על עצמה ובכל עבודה בה עסקה. עד היום זוכרים לה את הביטוי "כל תפר עד הסוף" משיעורי המלאכה, כמו גם את העוגיות שהוסתרו בכדור הצמר - להגברת המוטיבציה.

בגבור עליה הנכות, אחרי הניתוח שעברה, חיפשה יעל תחום בו תוכל לעבוד למרות המגבלות שלה, וביזמתה פתחה מפעל סריגה של אדם אחד.

המעגל השלישי בו סבבו חייה של יעל היא המשפחה. יעל הקימה בית חם עליו שמרה ואותו טיפחה. ממנו יצא גדעון לתפקידיו הרבים בחוץ, ואליו חזר. יעל לא התלוננה אף פעם על התקופות הרבות בהן שהה מחוץ לבית, אלא עודדה אותו ותמכה בו. הילדים שבגרו, נשארו כולם במעין-צבי, והקימו בה משפחות. בין יעל לבין הנכדים, שנולדו עם השנים במשפחה המסועפת, נקשרו קשרים מיוחדים. ביתה שימש להם עיר מקלט, והיא הייתה להם לידידה קשובה ומבינה.

אצלי בלב שמורה פינה חמה ומיוחדת ליעל, שפתחה לי את ביתה, ושאצלה ואצל גדעון מצאתי בית שני במעין-צבי. בבואי עם אילנה הרגשתי תמיד רצויה ותמיד מוזמנת לחיק המשפחה.

גם במותה נהגה יעל לפי העקרונות שהינחו אותה בחייה, כשטוב ליבה והצורך 8שלה לעזור לזולת דחפו אותה לצוות את גופתה למדע. לא זכינו להיפרד מיעל בבית הקברות, ואנו עושים זאת כאן, בערב הזה המוקדש לזכרה.

דניאלה לבין

לסבתא יקירתי.

תני לי קו סוד פלם לאלים ממסמ"י
ואני ממסמ"י שס"י את כל המונח על השלוח.

תני לי ליהיה שיה את כ"ח האצ"י
כי אני יוצאת שאצכר אותו לעד.

תני לי לשמוע קו סוד פלם אחת את קול צחוקת המורב כל כך
ואני ממסמ"י ש"י אני אלצחק ממהצ"י.

תני לי קו סוד פלם אחת לראות את תווי פניי (אבל)
ואחרת אותם מצבונני לנצח.

תני לי לוצאת שאת נמצאת פה השבילי - תומכת ומפנקת
ואני יוצאת שאפנק עד כמה שיק אובל.

תני לי ליהיה שיה את יצד המילטת את ראשי
ולתת לי חיוק ונשקה.

תני לי ליהיות שיה לצידי

כדי שאחזיק אותך חזק ולא אתן לך לאבת לעולם.
תני לי ליהיה מ"מך לראש-לצבת כל כך מהר

אכשיו את חסדי.

תני לי לראות שיה לך עכשיו, במקשה,
ולא אטריצד שיה לעולם.

מתעצלת מאד מאד, מה/מה, אפדת.

STENOPLAST

©

8.11.97

לאמא ליום השלושים

אני מרגיש צורך לפנות אל אמא ישירות ובגוף ראשון,
ואעשה זאת ברשותכם, בני משפחה וחברים טובים.

מסע חייד הקשה, היפה והמעניין - משקף נאמנה את
התקופה: תקומתה של המדינה - ומאפייניה.

העקירה משורשייך (אמנם, למזלך, יחד עם בני משפחתך
הקרובים) - לא היתה קלה לך ו"הטביעה חותמה" בצלקות
שניכרו בך במהלך השנים.
פעמים רבות בשיחות הנפש שלנו, שמאד אהבת לקיים,
הבאת לביטוי את תחושת "הפיספוס" הגדול שלך -
כמו של רבים מבני דורך - כשלא יכולת לממש את חלומך
ללמוד אדריכלות במגמות עיצוב פנים או אדריכלות נוף.
הניתוק ממחוזות ילדות, משפת-האם, מחברים ותרבות נחרטו
בך, וככל שנקפו השנים - הגעגועים והנוסטלגיה גברו ואף הקשו.

היית לנו אמא ואחר-כך סבתא לילדינו, כמו שכתוב
בספרים. אולי נכון יותר לומר, שכותבי הספרים שאבו
השראתם וחלק מתוכן כתביהם - מומך ...
- ההנקה אצלך היתה הנקה, עד שהשיניים כבר חתכו בבשר ;
- סיפור לילד היה סיפור, בלי "לחתוך" וברי "לחפף" ... ;
- צילום משפחתי כל תקופה נעשה כמו שעון, אצל צלם מקצועי
כמובן, (יוליאן פירסט, הזכור לטובה) .
- "פניני החוכמה" של כל ילד נרשמו ותועדו בקפידה, כאילו היו
הם כתבי קודש... ;
- הדאגה להשכלתנו ועתידנו הביאה אותך באוטובוסים עד
יטבתה הרחוקה, כדי להסביר לי ולמזכיר הקיבוץ שם, כמה
הכרחי שאקח חופשה ואשפר מיד ציון ממבחני הבגרות .
ובכלל - גוננת עלינו "תחת סינורך", כל אימת שחששת שמא
יאונה לנו רע, ואף פעם לא סלחת לעצמך על ההחלטה לצאת
לקורס חינוך עם פנימייה למשך שישה חודשים, ועקב כך
נפגשנו אז רק בסופי שבוע.

הטבע האימהי שלך והאמונה בצידקתך - נתנו לך כוחות ותעוזה להילחם ולנצח את כל הממסד הקיבוצי, כשחשבת שטובת בנך הקטן, אורי, מחייבת שיישן תקופת מה בבית ההורים ולא בלינה המשותפת.

אנו, המשפחה המצומצמת של ימי הילדות - מאד גאים היינו ומאושרים, כשפתחתם - את ואבא - את ביתנו כבית שני בפני חברינו לכיתה: לגילה, לדניאלה ושאר חברותיה של אילנה; ליובל ברזילי ז"ל, שהצטרף לכיתתי מיפעת - ונפל מאוחר יותר במלחמת ששת הימים; ליואב לביא ידידי הטוב; ליואב מרגלית ועוד חברים קרובים של דורו.

כסבתא היית, מלכתחילה עקב נכותך, "סבתא על גלגלים". אבל דומה היה שהקלנועית, שכל-כך נזקקת לה, נרכשה עבור בנינו/נכדייך, ואת בעצם רק טרמפיסטית שלהם...

אהבתך לנכדים והשקעתך בהם, כמו בילדייך, לא ידעו גבולות, והמרכזיות שלך במשפחה כולה - אינה ניתנת לחיקוי.

סמיכות הזמנים של מות אחייך, ומאוחר יותר נפילתו של שגיאה האהוב, בכור נכדייך, פערו פצע עמוק בליבך שלא הגליד, ואולי השפיע לבסוף על כושר עמידתו והכריעו.

אהבת נורא להתייחד ולשוחח עם כל אחד מאיתנו. עד יומך האחרון נדמה היה לי לפעמים, שהנסיעות איתי לתל-אביב אינן למטרה המוצהרת, אלא שמצאת תואנת שוא כל שהיא, כדי להימצא ביחידות עם הבן שאינו מתפנה להקדיש די זמן להוריו. והרי בעדינותך לא רצית להביך אותי ולומר לי זאת - "דוגרי" !

"חיידיך" האהבה לטבע ולטיולים, במיוחד של אילנה של דורו, הועבר אלינו ממך (ואין לחשוד באבא בעניין זה...)! איאפשר היה לשמח אותך יותר מאשר עיני ארגון טיול משפחתי בחיק הטבע, זכר לימים רחוקים מאד של טיולי סקי ואופניים ברחבי מערב אירופה עם אביך, ובדרך כלל גם עם ורנר אחיך הצעיר.

בצד כל האושר והסיפוק להם זכית, הן בהקמת המשפחה הגדולה והמגובשת, הן כשותפה ביצירת המון יש מאיין - היו שני מרכיבים באישיותך שמאד הקשו עלייך, וחוט מקשר ביניהם :

* האחד - היית כ"כ אסירת תודה לנו ולכל אחר על כל עזרה, מחווה קטנה או אפילו מחשבה שהקדשנו לך או לאבא - עד כי תודותייך הפכו לעיתים לנטל.

תמיד נקף אותך מצפונך, שמא לא ביטאת עדיין די הצורך את הכרת התודה וההערכה לעזרה שניתנה לכם.

* השני - על אף המגבלות הפיזיות שלינו אותך כמעט במשך כל שנותייך כאדם בוגר, חיפשת תמיד כיצד לסייע לכולנו בכל דרך אפשרית : בשמחות, בימי עצב ואבלות, במחלה, או סתם בשיגרת החיים.

תבעת מעצמך הרבה מעל כוחותייך לעשות למענינו, למען חברים, וגם למטרות ציבור - אותן שאפת על-פי טבעך למלא היטב, ברצינות ובשלמות.

הערכנו מאד את מסירותך המיוחדת ואת דאגתך הרבה לאבא. אבל, בניגוד אולי למה שחושבים בד"כ הבריות, אנחנו התרשמנו שאת גם נהנית מזה : אהבת לראות את אבא מצליח, כמעט הערצת אותו... ; מצאת עניין אינטלקטואלי רב בשיחות האישיות שלכם ובפגישות החברתיות; הזדהית עם תפקידיו והפנמת את חוויותיו, ובסה"כ - הרבה אושר הדדי הענקתם זה לזה.

למדנו ממך, אמא - סדר וניקיון מה הם; נועם הליכות, יושר ודרך ארץ. למדנו מה זאת אהבה אמיתית, בלתי מותנית, כנה ומוחלטת. את כל כוחותייך, שהיו דלים לעתים ואזלו מהר, ואת כל אשר לך - נתת לנו, לאוהבייך, ביד נדיבה !

אמא יקרה, נעמת לנו מאד מאד .
יהי זכרך המיוחד כל-כך נצור בליבנו לעד.

אורי .

סבתא מתוקה שלי

אין לך מושג. ממש אין לך מושג עד כמה את חסרה פה.
זה פשוט לא יאמן עד כמה קשה ומזרז להיכנס לבית של סבא. הבית
שלכם. בלי שאת מקבלת אותנו עם החיוך המקסים. הקורן הבה הנשיקה
הפכה ואומרת: "נורא נחמד שבאת...".
כל-כך קשה לעכל. סבתא. שפתאום ככה בחטף נעלמת לנו.
באופן כל-כך מפתיע זה היה.
נצמה שזווקא בתקופה האחרונה כאילו נעשית צעירה יותר. היתה בק
אינדיבידואליות חיוניות כזאת - כל הזמן רוצה לעבור אבל לא סתם לעבור.
לעבור באמת. במה שצריך. וכך היית קופצת ממקום למקום - מהילד
הזה לנכד השני ולא מפספסת אף אחד.
היתה לי תחושה כאילו זווקא בשנים האחרונות נפתחת יותר ופכת
חוש הומור - זכורות לי מהתקופה האחרונה שיחות שלנו. הבנות.
איתך בהן מפגשים על בנים. על מערכות יחסים ובכלל... שאפשר לזכור
בחופשיות ועל הכל והיינו כולנו נורא צוחקות.
גם מהחיות הכאבים האופטופדיים נצמה היה כאילו את עולמה עכשיו
על צדק המלך עם תחילת סדרת הטלוויזיה במפארת הכאב. סדרה אמנה
הספקת לעבור טפול אחד בלבד. היית חזרת אמנה ותקווה לקראת
הטפול החזר.
היתה לי הרגשה בשנה האחרונה שנורא התקרבתנו. כל-כך אהבתי שהיית
מטלפנת אליי לתל-אביב. מתעניינת ואפילו מתייעצת איתי לפעמים.
כל אלה. סבתא. כל-כך כל-כך מקסים את הפריצה.
זה כל-כך לא פייש שפתאום. בדיוק עכשיו. הלכת לנו.
אבל לאחר יום של היסטריה התפנית לחשוב עד כמה בעצם רצית למות
כך. בצורה הזאת. בעוזב בשיאך. הרי לזה פיללת כל חייך. למות בטריט
את הופכת להיות עולל על הסביבה רק כל עוד את יכולה לתרום ואת
בריאה. כך אמרת תמיד. את רוצה לחיות.
והנה בדיוק בשיא. בעוזב עוצרת וזואאת ומביאה וקופצת מאחד
לשני - נלקחת מאיתנו. בדיוק איך שרצית.
וזה. סבתא יקרה. אכן מקל במקצת את הכאב והחלל הנורא שהשארת.

ויש עוד דבר שמאוד מקשה עליי ואני בטוחה שאל רבים את הפריצה
ממך: עניין תרומת גופתך למצד והתחושה שבעצמך גם הפעם אחרי
מותך הפתאומי אין לנו אפשרות להיערר ממך.
אלא מעבר לכל הקושי האישי הנה הבנתי כי המעשה האצילתי הנה
כל-כך מאפיינ אותך: אישה אצילתית וטובת-לב שאפילו אחרי מותה עוד
עוצרת ותורמת ונותנת את מה שרק יכולה ונה מקל.
ולמרות הכאב, זה ממלא את הלב בסאווה גדולה על שביתתי להיות
נביתך.

אני שמחה שראית את פותם חוצי הביתה וכבר לא זקוק לכסא. ושמוצי
ואופלי הספיקו לספר לך שהם מתחננים. ואני יודעת שהדברים האלה
שימחו אותך עז אין קל.

סבתא'לה שתדעי שאני מעריצה אותך על משפחה שהקמת לתפארת על
טוב לבך, על החיוניות וסמחת החיים, על צניעותך, על ההתעניינות
הכנה באחרי, על היכולת המעולה שלך ליצור קשר עם אנשים ותמיד
להיות ובאמת בשביל כל אחד ואחד, על היכולת לשמוח מהדברים
הקטנים ביותר ולהעריך אותם באמת.
אני מקווה שכשאת מסתכלת עלינו מן-עצן (שם וצאי שמוך לך מקום
על כבוד) - תהיי שבעת רצון.

אוהבת אותך נורא, נורא.
מצטערת שלא הספקתי להעיד עלום.

אילנה

עוד שבוציית יש לנו יומולדת. אני מחכה לטלפון שלך - שתחילי
להתעניין איך נעשה את המסיבה - והוא לא מביע. אני רוצה
לשמוע ממך על טיול שאת רוצה לעשות, כדי שנהיה שתינו
ביומולדת, ואיתנו כל המשפחה - אבל את לא יוצרת קשר, וזה
כל-כך מוזר.

התקופה הזו שלפני היומולדת זו תקופה שאת מתקשרת, מחפשת,
מתחילה לארצן ולתכנון. מתחילה לחשוב מה לקנות, מה לכתוב,
מה להכיד והכל שבילי לשמח, בדרכ המיוחדת והפרטית שלך.
בטח, כמו שאני מכירה אותך ואת עצמי, היית מתקשרת, ואני
הייתי מתחמקת. מסבירה לך שזה לא כל-כך חשוב ולא צריך
לעשות מלה עניין. הייתי פוטרת אותך ואומרת שנעשה איזו ארוחת
ערה לכולם (כי הייתי יודעת שבסוף היית באה ואומרת "אוק
תותי'לה זה היה כל-כך נחמד").

את יודעת סבתא, חשבתי על זה שאולי באמת לא הייתי בדיוק
הנכדה האידיאלית. אני חושבת על כל הפעמים שביקשת שאני
אכנס אלייך כי את רוצה להכיד לי כמה מייליט, ותמיד הסברתי
לך כמה אני עסוקה ולא יכולה והצטט שתינו ידענו שהכל סתם
תירווצים. מצד שני אני מתנחמת, שכשבר יצא לנו להיפגש או
לדבר, אז היה לנו כל-כך כייף ביחד. כל-כך אהבתי לספר לך
דברים, להתוועץ איתך, לשתף אותך, והכל בלי מחסומים. לספר
לך הכל בלי לוותר (לא מנה שפח לפעמים היית יכולה
להשתגע מהפרטים וכו'...).

סבתא'לה - מה אני אכיד לך. קשה, נורא קשה בלעדיו, ועוד
יותר קשה לי עם הצוקדה שפתאום אני מבינה כמה היית
משמעותית בשבילי ובחייט שלי. אני באמת לא יכולה להסביר לך
איך אני מרגישה. לא יודעת בדיוק איך להגדיר את התחושה, אבל
אני מאמינה שאני לא צריכה להגדיר כי איפה שאת נמצאת את
בטוח מבינה אותי ומרגישה את מה שצובר עליי.

מוזר סבתא, כאילו לפני 24 שנה משהו קשר אותנו במין קשר כזה
שלא מוסבר, קשר אמיתי, חלקי, אמיתי. היו הרי כל-כך הרבה
קטעים שיכולנו להבין דברים ואפילו מבלי לדבר, רק מלהסתכל,
רק מלהרגיש, ככה סתם - בלי יותר מדי דברים מסביב.

את יודעת, עושה רושם שהכל כל-כך מובלען, שאני כותבת לך
דברים שאין בהם סדר, יש כל-כך הרבה להכיד שכלום לא יוצא.
אני מנסה שהכל יהיה מובן וזה יוצא בדיוק ההיפך. אני יודעת,

או יותר נכון מקווה, שאת מבינה אותי, גם הפעם. שאת לא
צריכה אפילו לשמוע את הדברים האלו כי את למעשה יודעת את
זה כבר.

אני מקווה, סבתא'לה, שאת מצליחה להיכנס לראש שלי, למרות
שהוא כל-כך מלא עכשיו.

יפה שלי (ואם היית לידי עכשיו היית צוחקת, כמו בכל פעם
שהייתי אומרת לך את זה...). אני מקווה שטוב לך איפה שאת, אני
מקווה שנוח לך ואת נהנית מכל רגע. שאת מבסוטה ואת נותנת
לכולם סם לידך לשמוע את הצחוק שלך הלה, המתעלעל.
אני באמת מקווה שנחמד לך סם, כי באמת כל-כך כל-כך מביע
לך.

אני נורא מתעצצעת אלייך, ומקווה באמת שכמו תמיד, בדרכך
שלך, גם עכשיו את נמצאת עם כולנו.

אני אוהבת אותך.

רצות.